

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

THE NORWEGIAN ACADEMY OF SCIENCE AND LETTERS

Fridtjof Nansen og kongevalget
i 1905

AV
TIM GREVE
With English summary

NANSEN MINNEFORELESNING
15. OKTOBER 1974

UNIVERSITETSFORLAGET 1975
Oslo – Bergen – Tromsø

DET NORSKE VIDENSKAPS-AKADEMI

FRIDTJOF NANSEN
MINNEFORELESNINGER

XI

UNIVERSITETSFORLAGET 1975

Oslo – Bergen – Tromsø

THE NORWEGIAN ACADEMY OF SCIENCE AND LETTERS

Fridtjof Nansen og kongevalget
i 1905

AV

TIM GREVE

With English summary

NANSEN MINNEFORELESNING

15. OKTOBER 1974

UNIVERSITETSFORLAGET 1975

Oslo – Bergen – Tromsø

© TIM GREVE OG DET NORSKE VIDENSKAPS-AKADEMI 1975
ALL RIGHTS RESERVED

UTGITT MED BIDRAG FRA
KOMITEEN TIL BEVARELSE AV POLARSKIPET «FRAM»

ISBN 82-00-13083-5

Printed in Norway by
AKTIETRYKKERIET I TRONDHJEM

Det var naturlig at Fridtjof Nansen ble trukket inn i begivenhetene i 1905. Allerede i begynnelsen av 1890-årene hadde han engasjert seg offentlig for oppløsning av unionen med Sverige. Etter Framferden hadde han i skrift og tale krevd Norges fulle likestilling. Hvis man i Stockholm ikke var villige til en slik ordning, måtte det føre til at Norge – på den ene eller andre måte – trådte ut av Unionen.

Nansen virket i første omgang for å samle en sterk opinion i Norge for et handlingsprogram. Dernest arbeidet han i utlandet for å vinne sympati for Norges sak. I neste fase var han med på å vinne tilslutning til idéen om en dansk prins på Norges trone. Deretter sendte regjeringen ham til London for å få britene til å støtte Norge under den kritiske fase i Karlstadforhandlingene. Så gjaldt det å få den danske prins til å stille seg positiv til tilbudet om å bli konge i Norge. Endelig kastet han seg inn i striden om Norges fremtidige styreform, i en intens kampanje for monarkiet.

Denne fremstilling er konsentrert om selve kongevalget. I dette drama var Nansen ikke med da teppet gikk opp. Det var dem som mente at han slett ikke burde vært tildelt noen rolle der i det hele tatt; selv statsminister Christian Michelsen skal til å begynne med ha vært i tvil om Nansen var en pålitelig tilhenger av monarkiet. Kunne det ikke ten-

kes at han til syvende og sist var mest interessert i en republikansk styreform, der han selv ville ha vært en naturlig kandidat til presidentstillingen? Men han kom snart inn på scenen. Først sammen med en av stykkets hovedaktører, Fritz Wedel Jarlsberg, senere selv som en av de bærende krefter.

Etter at Stortinget i sitt 7. juni-vedtak i 1905 hadde slått fast at «den konstitusjonelle Kongemagt» var «traadt ud af Virksomhed», hadde de norske myndigheter tilbudt Norges trone til en svensk prins. Regjeringen lovet underhånden den vordende konge forholdsvis anstendige lønns- og boligforhold: en appanasje mellom 600 000 og 1 million kroner, hus på landet og en yacht opprettholdt på marinebudsjettet. Dessuten lovet man å fremme forslag om oppløsningsrett. I betraktning av at dette tilbud ikke var klarert med Stortinget og oppløsningsrett ville ha krevd grunnlovsendring, må man kunne si at regjeringen viste atskillig dristighet.

Forslaget om å få en svensk prins på tronen tok nok i atskillig grad sikte på å blidgjøre den svenske konge. Men minst like viktig var det å vise de europeiske makter at revolusjonen i Norge hadde begrensede mål. Hverken Michelsen eller Løvland var hva man ville kalle «monarkister», men så på den fremtidige styreform som et rent praktisk-politisk problem. Å opprettholde monarkiet representerte den enkleste løsning. Det mente de kunne skje uten at Grunnloven måtte endres.

Mange i Norge hadde vel ventet at tilbudet skulle ha gått til et medlem av det danske kongehus. Forslag i den retning dukket opp flere måneder før 7. juni-vedtaket. Nansen nevnte således denne mulighet for den danske minister i Berlin allerede i midten av mars. Stormaktenes diplomatiske utsendinger i Stockholm og København hadde også tidlig vist in-

teresse for kongespørsmålet. Den russiske minister i København, Alexander Iswolskij, forsøkte f. eks. i slutten av mai å finne ut hos utenriksminister grev Raben om det ville bli en dansk prins. Og den britiske generalkonsul i Kristiania, Lord Melville, rapporterte den 6. juni at han av norske venner hadde forstått at det var tale om den danske prins Carl som konge. «Det er spørsmål om konge eller republikk. Dette er ikke første gang jeg har hørt prins Carl nevnt, men det er første gang jeg har hørt om ham fra kretser som vet hva som foregår», skrev generalkonsulen.

Kong Oscar var forbausende nok ikke uforberedt på et tilbud fra Norge til et medlem av Bernadottefamilien. Allerede den 3. juni kunne den britiske sendemann i Stockholm, Sir James Rennell Rodd, fortelle Foreign Office at Oscar II ikke ville at noe medlem av den svenske kongefamilie skulle motta Norges krone, hvis den skulle bli tilbudt. Rodd skrev at kongen heller ville foretrekke en eller annen form for republikansk styreform «which if tried and found a failure, might lead eventually to the reestablishment of the older order, whereas the choice of a foreign prince to rule over Norway would close the door for ever to a possible restoration of the Union».

Allerede fire dager før det norske Bernadottetilbud ble fremsatt, visste altså britene at det ville bli avslått. Men de fortalte selvsagt ikke dette til nordmennene. Det er vanskelig å se at dette overhodet har vært kjent tidligere.

Den norsk-svenske minister i Madrid, Fritz Wedel Jarlsberg, hadde øyeblikkelig søkt avskjed da 7. juni-vedtaket ble kjent. Før han forlot Madrid, hadde han på egen hånd nevnt som en mulighet at Norge burde tilby den ledige trone til kong Edwards svigersønn, prins Carl av Danmark. Dette hadde han bl.a. sagt til den britiske chargé d'affaires, som

øyeblikkelig telegraferte til Foreign Office. Britene reagerte åpenbart raskt. De visste som nevnt at det ikke ville bli noen Bernadotteprins som overtok kongeverdigheten i Norge. Allerede den 12. juni kunne legasjonen i København rapportere til London at chargé d'affaires Ralph Peto hadde drøftet spørsmålet direkte med prins Carl. I rapporten fortalte Peto at prinsen var overbevist om at den svenske konge ikke ville tillate noe medlem av det svenske kongehus å ta imot det norske tilbud. Peto skrev at under slike omstendigheter var det sannsynlig at Stortinget ville anmode den danske konge om samtykke til at en dansk prins tok imot tilbudet. I så tilfelle ville valget naturlig falle på prins Carl. Både av private og andre grunner, skrev Peto, ville prins Carl ikke gjerne se en slik utvikling. Den britiske diplomat hadde selv et annet syn, og pekte på prinsens store popularitet og personlige taktfølelse sikkert ville sette ham istand til å overvinne eventuelle vanskeligheter. Det er bemerkelsesverdige at Ralph Peto i sin rapport nevner at han tilskyndet («urged») prins Carl til å ta imot et tilbud hvis det skulle komme, under forutsetning av at den danske konge sa ja. En godtagelse ville forhindre hva Peto kalte en uønsket utgang av krisen. «Hans kongelige høyhet forsikret meg vennlig, at hvis det skulle vise seg absolutt nødvendig, og forholdene i det hele tatt gjorde det mulig, så ville han, med tillatelse av den danske konge, motta Stortingets tilbud, hvis det skulle bli fremsatt – men det er ikke vanskelig å forestille seg det betydelige offer det vil være for ham personlig å ta imot.»

Dette er det første – hittil ukjente – vitnesbyrd man har om en direkte henvendelse til prins Carl i kongespørsmålet. Det kom fra *britisk* hold, på et tidspunkt da det norske tilbud til Bernadottene bare var fem dager gammelt. Britene

hadde altså fått vite at Bernadottetilbudet ville bli avslått, og at prins Carl-forslaget var realistisk – lenge før noen i Norge visste noe, ja, før de norske fremstøt forsiktig ble lansert.

Først den 14. juni fikk Wedel tillatelse av statsminister Michelsen til å arbeide underhånden for prins Carls kandidatur – som et alternativ til det offisielle Bernadottetilbud.

Det måtte bli en vanskelig sak, fordi ingen utenlandsk stat hadde lyst til å bli innblandet i striden, aller minst mot Sverige, som de hadde vennskapelige forbindelser med. Nordmennene hadde foretatt et revolusjonært skritt og krenket den etablerte ro og orden. Hvorfor skulle man hjelpe dem? Var det ikke til og med mulig at de ville innføre republikk? Da den britiske chargé d'affaires i København, Stephen Leech, den 2. juni 1905 hadde en samtale med utenriksminister Raben om hva Danmark ville gjøre i tilfelle et brudd mellom Sverige og Norge, hadde Raben svart: «Hvordan kan vi fastlegge noen kurs før vi vet hva de vanvittige («crazy») folkene selv vil? Men jeg kan fortelle Dem at så lenge jeg er i Utenriksdepartementet her og har noe å si i denne sak, kommer vi ikke til å gjøre noe som vil skape vanskeligheter for Sverige. Det landet er langt det sterkeste av de to og langt viktigere for oss enn Norge.» Selv om Raben ikke nødvendigvis behøver å være helt korrekt gjengitt, er uttalelsen utvilsomt ganske karakteristisk for hovedstedenes vurdering av situasjonen. Det er mot denne bakgrunn man må se det intense arbeid som ble drevet for å vinne større forståelse for de norske standpunkter. At disse standpunkter ofte manglet klarhet, ja, endog skiftet relativt raskt, gjorde ikke arbeidet lettere. Norge erklærte unionen for oppløst, for deretter å forhandle om oppløsningsvilkårene. Regjeringen tilbød tronen til en svensk prins,

og arbeidet samtidig av alle krefter for å få en dansk. Samtidig truet man med å innføre republikk, på tross av at man bekjente seg til monarkiet.

Det forhold at stormaktene med gjensidig mistenksomhet vaktet hverandres holdning etterhvert som begivenhetene utviklet seg, gjorde det ikke lettere for de norske utsendingene å få gode kontakter. De opptrådte nødvendigvis med stor hemmelighetsfullhet, som halvoffisielle utsendinger. Den aktive interesse som ble utvist av medlemmer av de forskjellige lands fyrstehus, gikk dels på tvers av den politikk regjeringene gikk inn for. Og det hele foregikk i en atmosfære full av rykter og med mer eller mindre bevisste lekaskjer til offentligheten og det diplomatiske korps i hovedstedene.

Etter avtale med statsminister Michelsen og utenriksminister Løvland reiste Wedel Jarlsberg til Stockholm, København og London. Han fremførte i de tre hovedsteder det offisielle tilbud til Bernadottefamilien. Men både i København og London sørget han for at det ble kjent at man i Norge også kunne tenke seg en alternativ løsning, nemlig prins Carl av Danmark. I begge hovedsteder ble det svart at man ville finne det meget gunstig hvis den svenske kongefamilie gav sitt samtykke til at en svensk prins tok imot tilbudet. Det var naturligvis et høflig og korrekt svar. Men uoffisielt ble det sagt at man naturligvis ville finne det rimelig at tilbudet gikk til den danske kongefamilie, hvis svenskene avslo. Wedel sier selv at han forstod halvkvedet vise. Men det han altså ikke visste, var at britene hadde hatt kontakt med prins Carl for lenge siden, og at Oscar II ikke ville at en svensk prins skulle komme på tale.

Ved hjemkomsten til Kristiania gikk Wedel til statsministerboligen og erklærte: «Alt er i orden – kongen av England

gir sitt samtykke.» Både Christian Michelsen og Jørgen Løvland tok ham i favnen, sier Wedel, alle tre var dypt beveget og Michelsen sa til ham: «Du har innskrevet dit navn i guldskrift i Norges historie.» Det er unektelig et praktfullt scenebilde Wedel selv har gitt oss.

Den 28. juni kom Wedel Jarlsberg til København igjen. Denne gang reiste han med det oppdrag formelt å tilby kronen «i anden haand» til prins Carl og prinsesse Maud. Dagen etter ankomsten traff han for første gang prins Carl og satte ham inn i situasjonen. Besøket fant karakteristisk nok sted hjemme hos den britiske chargé d'affaires, Stephen Leech. Det ble en samtale som varte i flere timer, og det ble bl.a. drøftet flere spørsmål av praktisk art. Det subsidiære alternativ var i virkeligheten blitt det prinsipale. Prins Carl erklærte seg villig til å ta imot Norges krone hvis kong Oscar avslo, og hvis hans svigerfar og kong Christian samtykket.

Neste dag orienterte Wedel også den tyske minister i København om planen, og han fikk da angivelig vite at den tyske keiser ville godta en slik ordning. Wedel sørget dessuten for at den britiske minister i Stockholm ble utførlig orientert om det som hadde foregått. «Det avgjørende er nu at denne tilladelse (fra kong Edward og kong Christian) ikke maa være avhængig av Sveriges vilje. Vi skal forsøke paa alle maater selv at opnaa en overenskomst med Sverige – men hvis Sverige vil forhale saken maaned efter maaned, vil det ikke være mulig for Norge at staa uten konge og uten at være anerkjendt av de andre magter. Overenskomsten med prins Carl maa gaa ut paa at hvis kong Oscar negter at vælge en svensk prins inden rimelig tid, maa prins Carl være rede til at si ja», skrev Wedel, som ba om at henvendelsen måtte bli kjent for kong Edward.

Den 10. juli fikk Wedel vite av utenriksminister Raben at den danske konge ville svare ja. At også den britiske konge ville gi sitt samtykke, fikk Wedel bekreftet gjennom legasjonen i København.

Tilsynelatende hadde Wedel hatt stor suksess. Et brev fra den britiske minister i København, Alan Johnstone, gir et noe annet bilde. Han skrev at Wedel var overnervøs og «plaget snilde, gamle Raben. De besøker meg vekselvis, og jeg må berolige dem begge. Rabens opprinnelige idé var uten tvil at han skulle skaffe seg et navn i Danmark som den som fikk prins Carl på Norges trone, selv om han skulle risikere noe ved det, og han er dessverre blitt influert av Wedel som uavbrutt truer ham med faren for republikk i Norge. Men spørsmålet er nå bragt inn for regjeringen, og han må bevege seg langsommere.» Ministeren skrev at han skulle ønske han kunne få vite mer om hvor reell faren for en republikk var, og han hadde telegrafert til Sir Rennell Rodd i Stockholm for å få hans vurdering. «Naturligvis kan hverken Michelsen eller Wedel si til meg at de republikanske strømninger i Norge er svake, fordi det ville være å gi fra seg det beste kort. Raben flykter på landet idag og blir borte i tre dager for å unngå Wedels uoppørlige sutring. Kanskje Lord Landsdowne ikke vil være for rask med å besvare det telegram jeg sendte etter Rabens ønske idag, da regjeringsdrøftelsene vil skape tvil om anerkjennelse hos Wedel, og få ham til å forholde seg rolig. Wedel, som ser seg selv som utenriksminister og antakelig fremtidig statsminister hos prins Carl, har nå gått altfor langt . . . »

Ministeren skrev tilslutt at han håpet at den svenske Riksdag snart ville gi et endelig svar. Hvis spørsmålet om Bernadottetilbudet ble utsatt, ville Norge ganske sikkert gjøre

sitt ytterste for å få prins Carl, med eller uten svensk samtykke.

Lord Lansdowne reagerte raskt på meldingen fra sin Københavnminister. Han varslet den 17. juli Rodd om at mulighetene for å få istand en avtale kunne bli ødelagt hvis forslaget om prins Carl ble lagt frem for tidlig. Man måtte unngå å skape et «fait accompli» av hensyn til den svenske regjering. Rodd delte dette syn.

Den 12. juli hadde han nemlig underrettet London om at Oscar II med glede ville se en dansk prins på tronen i Norge, og at den svenske kronprins hadde fått vite at et slikt valg ville bli mottatt med tilfredshet også i Berlin. Hvis bare nordmennene ville vise litt tålmodighet, var det gode muligheter for at det ble funnet en løsning som tilfredsstilte alle parter, skrev Rodd. «Litt tålmodighet» ville si til etter at forhandlingene om oppløsning av unionen var avsluttet. For britene – og danskene – var dette ikke noe urimelig krav. Men i Norge gjaldt det nettopp å få ordnet kongespørsmålet straks.

Den 17. juli kom Fridtjof Nansen til København. Uken i forveien hadde han tilbudt statsminister Michelsen å reise «for å virke for en subsidiær kandidatur for prins Carl av Danmark». Michelsen var ikke overbevist om at Wedel opptrådte med den nødvendige balanse i København. Formelt reiste Nansen for å delta i en konferanse i det internasjonale råd for Nordsjøforskning.

Etter sin samtale med Wedel skrev Nansen til sin hustru Eva at prins Carl og prinsesse Maud gjerne ville komme til Norge. «Det vil ha den store fordel at vi altså da er anerkjendt med det samme af Danmark og England. Men som sagt dette er fullstændigt hemmeligt endnu, og meget få ved om det. Selv er han så opsat på at komme afsted at bli konge

at han ikke skjønner hvad der skal ventes efter. De blev meget fornøiet da de fik høre at jeg meget ønsked at få dem til Norge, de hadde været ræd for mig, at jeg ønsker at få republik og bli president, det tror man almindeligt i utlandet. Herregud, folk kan vist ikke tænke sig andet end at alle mennesker gjerne vil ha et presidentskab, det er vist håbløst at ville udrydde den opfatning.» Man merker i dette brevet tydelig Wedels sangvinske ånd; Nansen skulle senere gjennom samtaler med prins Carl få vite at prinsen hadde bestemte reservasjoner.

Gjennom minister Rodd fikk den britiske regjering utførlige informasjoner om det svenske syn. Utenriksminister Gyldenstolpe kunne fortelle at den tyske keiser pånytt hadde forsikret kong Oscar at det *ikke* ville bli noen tysk anerkjennelse av Norge før tiden var inne til det. Det var utelukket, sa Gyldenstolpe, at det ville bli kjempet fra svensk side for å opprettholde Unionen. Men svensk stolthet var blitt såret fordi Unionen var blitt oppsagt av Norge uten at Sverige var rådspurt på forhånd. Rodd hadde på sin side sagt til Gyldenstolpe at Sverige ikke burde vente for lenge med å treffe en avgjørelse i kongespørsmålet, fordi en svensk forhaling kunne styrke den republikanske stemning i Norge.

Som den svenske historiker Folke Lindberg har sagt, hadde Bernadottetilbudet gitt Sverige et trumfkort på hånden. Så lenge tronspørsmålet ble holdt svevende, kunne ikke Norge komme ut av sitt stadig mer brysomme provisorium. Jo lenger svenskene nølte med å gi svar, desto mer forhandlingsvillig håpet de at Norge ville bli i spørsmålet om vilkårene for unionsoppløsningen. Kongespørsmålet ble et pressmiddel mot Norge. På den annen side var det grenser for hvor lenge Sverige kunne holde uvissheten vedlike. De kunne risikere at den republikanske bevegelse i Norge vokste

seg sterkere. For enkelte svensker var dette neppe noen stor ulempe. Viktigere var det at stormaktene ikke ville utsette en anerkjennelse av Norge på ubestemt tid. Og endelig kunne man risikere at prins Carl virkelig ble overtalt til å reise til Norge. I så tilfelle ville en farlig situasjon kunne oppstå, ikke bare for unionsforhandlingene, men også for selve freden på den skandinaviske halvøy.

Den slagplan Wedel og Nansen la opp i København i siste halvdel av juli, gikk ut på at man skulle avvente folkeavstemningen i Norge om unionsoppløsningen. Så snart resultatet forelå, skulle den norske regjering erklære at da den ikke hadde fått noe svar på tilbudet om en Bernadotte-prins på tronen, måtte den betrakte tilbudet som avslått. Derfor burde det dannes en ny regjering, og Stortinget skulle deretter velge prins Carl til konge. Tredje trinn skulle være å gå til forhandlinger med Sverige om betingelsene for å gjennomføre unionsoppløsningen. Nansen og Wedel tilla kongevalget en sentral politisk betydning. Med den nye konge på plass i Kristiania kunne man forhandle som likemenn med svenskene i Karlstad. Norge var da anerkjent som selvstendig stat, og dette formelle spørsmål ble tillagt stor vekt. Idag kan man saktens spekulere over hvilken betydning det faktisk kunne ha fått om Norge hadde hatt sin konge på plass før forhandlingene tok til. At spørsmålet var av vesentlig innenrikspolitisk betydning for Michelsen, er ihvertfall åpenbart.

Det lyktes de to forhandlere i København å få den danske utenriksminister til å gi sin prinsipielle tilslutning til planen. Det går frem av rapporter fra den britiske legasjon i København at Wedel la meget sterkt press på Raben. Wedel hadde under en av sine samtaler vært så opphisset at den britiske sendemann – i all høflighet – fant å måtte minne ham om

at «vi alle arbeider for å skaffe prins Carl kronen i Norge». Men Raben hadde reservert seg på et avgjørende punkt, nemlig at planen først måtte godkjennes av den danske kongefamilie og regjeringen. Og det var grunn til å frykte, skrev Nansen til Michelsen den 26. juli, at Danmark på grunn av sitt forhold til Sverige neppe ville gjøre noe før det forelå et formelt avslag fra kong Oscar. Kvelden i forveien hadde riktignok utenriksminister Raben etter en middag hos minister Johnstone gitt etter for et britisk-norsk press og frafalt kravet om et bestemt svar fra kong Oscar før Danmark bestemte seg. Men det siste ord i Danmark måtte bli sagt av kongefamilien og prinsen selv.

Det viste seg snart at Nansens frykt var berettiget. Danskene var ikke villige til formelt å støtte prins Carls kandidatur før forholdet mellom Sverige og Norge var mer avklart. Wedel og Nansen var da redde for at et flertall i Stortinget skulle si at når forhandlingene med Sverige var avsluttet, hadde det ikke lenger noen hast med å få valgt konge i Norge. Hvor reell denne frykt var hos de to, er vanskelig å si. Wedel har nok trodd det, revet med av sin egen agitasjon. Av brev fra Nansen til Eva fremgår at også han regnet med en slik mulighet. Argumentet var derfor neppe bare av taktisk art.

Det var en lettelse for de norske utsendingene i København å få vite at den tyske keiser ikke hadde noen innvendinger mot prins Carl. Også han fryktet nemlig den republikanske smittefare. Riktignok hadde både keiseren og tsaren håpet at prins Valdemar kunne komme på tale som konge i Norge. Det ville ha passet dem bedre enn en svigersønn av kong Edward. Men det var viktig for dem begge å bevare vennskapet til den danske konge, som jo var stemt for prins Carl. For keiser Wilhelm kunne kongespørsmålet beleilig brukes som et ledd i mer omfattende planer om et europeisk

alliansesystem, der også Danmark spilte en rolle. Derfor ville ikke han sette saken på spissen.

Kong Edward fant det vanskelig å forholde seg passiv. Han var engstelig for at den tyske keiser, i forståelse med kong Oscar, skulle arbeide for en annen tronkandidat enn prins Carl. I Norge kunne man jo bli så utålmodig at man f. eks. tok imot et tilbud om en tysk prins, eventuelt prins Valdemar av Danmark. Den 31. juli telegraferte kong Edward derfor til sin svigersønn og ba ham snarest reise til Norge for å hindre at en annen tok hans plass der. Kongen telegraferte også til minister Johnstone i København og ba ham legge press på prins Carl. Det hadde ingen hensikt lenger å vente på Sveriges avgjørelse.

Det er forståelig at man i Stockholm begynte å bli nervøs for at utviklingen skulle gli ut av hendene. Den 29. juli hadde kronprins Gustav en viktig samtale med minister Rodd om situasjonen. Kronprinsen hadde hele tiden ment at man burde få ordnet unionsspørsmålene snarest mulig, og hadde forgjeves søkt å få Riksdagen til å behandle saken raskere. Overfor Rodd la han frem enkelte ideer med sikte på en kompromissløsning i kongespørsmålet. Prins Carl skulle gis et sikkert tilsagn om å få bli konge i Norge, under den forutsetning at han ventet med å reise til Kristiania inntil unionen var oppløst. Dette ville være mest i samsvar med kong Oscars verdighet, og de fremtidige forbindelser ville på den måten også bli gjort lettere.

Kronprinsen besluttet seg til å drøfte disse tankene direkte med den danske kongefamilie. Den 2. august fortalte han statsministeren at han ville reise til Sofiero, der sønnen prins Gustav Adolf oppholdt seg. Derfra ville han i hemmelighet fortsette til Bernstorff i Danmark for å møte den danske kronprins og prins Carl selv. Minister Rodd var en av de

få som øyeblikkelig ble kjent med reisen, og han telegraferte straks til utenriksminister Lansdowne om hva som var i gjære. Ifølge Rodd hadde kong Oscar vært meget skuffet over at man i København hadde planer om å la prins Carl reise til Norge før unionsoppløsningen var formelt i orden, og før den svenske konge hadde erklært tronen ledig. Nordmennenes beretninger om en stigende stemning for republikk hadde den svenske kongefamilie liten tillit til.

Den nye svenske regjering, som da nettopp hadde overtatt, lot også Rodd forstå at det ville oppstå en meget alvorlig situasjon hvis prins Carl mottok det norske tilbud før Sverige hadde erklært tronen ledig. Da Rodd i en samtale den 3. august med utenriksminister Wachtmeister nevnte at den republikanske bevegelse visstnok var i vekst, svarte utenriksministeren: «Alle antydninger som den danske regjering har mottatt i den retning, kan De være sikker på er inspirert av min venn baron Wedel. Hans metoder og mål er velkjente for meg. Vi har fått informasjoner fra Norge som gir et ganske annet resultat.»

I Foreign Office var utenriksminister Lansdowne interessert i å finne en kompromissløsning. Han lot legasjonene i København og Stockholm få vite gjennom en melding den 2. august at Storbritannia var imot at saken ble forsert. Det var en holdning som stod i en viss motsetning til kong Edwards, men Lansdowne lot seg ikke skremme. Han slo fast at prins Carl ikke burde motta Norges krone før unionsoppløsningen var formelt gjennomført. Men han erklærte seg enig i at man kunne gå et skritt videre etter at folkeavstemningen i Norge var holdt den 13. august, under forutsetning av at Oscar II gjorde kjent at ingen svensk prins ville ta imot det norske tilbud. Det ville kunne lette forhandlingene i Karlstad hvis kronen ble tilbudt til og aksep-

tert av prins Carl som et *midlertidig* arrangement. En slik provisorisk ordning kunne være til forhandlingene var avsluttet og enighet oppnådd.

Hvis dette var akseptabelt for de tre land, ville Storbritannia være villig til å anerkjenne den midlertidige ordning man var nådd frem til. Halvdan Koht og Folke Lindberg mener at forslaget stammet fra kronprins Gustav, som hadde nevnt denne mulighet for Rodd den 29. juli. Det virker sannsynlig. Wedel har muligens ikke visst at Lansdowne telegraferte forslaget til legasjonen i København. Ihvertfall gjorde han forslaget til sitt eget. Raben mente det var hans idé, og der er historikere som har ment at Nansen var den egentlige opphavsmann. Særlig viktig er ikke dette spørsmål, for det første fordi et slikt kompromiss nærmest måtte ligge i luften, og for det annet fordi det likevel aldri ble realisert.

Utenriksminister Raben utarbeidet sammen med Wedel et utkast til en erklæring som tok sikte på en midlertidig ordning. I erklæringen talte de to om at hvis Sverige skulle avslå den utstrakte hånd fra Norge, «velger nordmennene sin egen regjeringsform». Det var en trusel om republikk som igjen stakk frem. Det lyktes Wedel å få den nye svenske minister i København, Trolle, til å godta erklæringen, etter at det var gjort visse rettelser. Den viktigste modifikasjon var at det ble godtatt at den svenske konge ikke kunne frasi seg tronen i Norge uten etter samtykke fra Riksdagen. Det er sannsynlig at Trolle opptrådte med kronprins Gustavs samtykke; han var som nevnt antakelig ideens far. Men Trolle ble senere kritisert av sin utenriksminister for at han hadde strukket seg for langt.

Dagen etter at Trolle og Wedel hadde hatt sine samtaler, fikk Wedel et telegram fra utenriksminister Løvland som sa at tilbudet til prins Carl var fremsatt under den uttrykke-

lige forutsetning at han overtok ledelsen under forhandlingene med Sverige. Hvis forhandlingene i Karlstad ble avsluttet uten ham, falt tilbudet bort. I dette tilfelle var det meget tvilsomt – og helt avhengig av omstendighetene – om et nytt tilbud ville bli fremsatt.

Det må her – i rettferdighetens navn – sies at det er vanskelig av aktstykkene å finne bevis for at det lå noen slik forutsetning til grunn for tilbudet til prins Carl. At han skulle *lede* forhandlingene med Sverige ble opprinnelig ikke nevnt. Det er fristende å antyde som en mulighet at dette telegram fra Løvland var inspirert av Wedel selv. Det måtte jo virke som et ultimatum til prins Carl og den danske kongefamilie. «Kommer ikke prinsen straks, kan det være det samme.» Også britene i København ble orientert om telegrammet. Det gjorde det ønskede inntrykk på minister Johnstone, som anbefalte at britene burde legge press på den svenske regjering for å få den til å gå med på kompromissforslaget om en midlertidig ordning. Hvis svenskene fastholdt sitt standpunkt, mente Johnstone at det var en reell mulighet for at nordmennene ville velge republikk.

Fridtjof Nansen hadde reist fra København den 2. august for å få den norske regjering til å godta planen om en midlertidig ordning. Stort sett bifalt regjeringen den erklæring som var kommet istand. Nansen hadde på regjeringsmøtet gitt uttrykk for stor optimisme. Han hadde bl.a. sagt at hvis ikke Sverige godtok planen, ville ihvertfall Danmark og Storbritannia, muligens også Tyskland, anerkjenne Norge med prins Carl som konge under navnet Haakon VII, tross svensk motstand.

Optimismen var ikke berettiget. Den britiske regjering fortalte Johnstone at den ikke ville støtte planen overfor Sverige og heller ikke presse prins Carl. Svenskene visste

at tyskerne ikke ville gjøre noe som skadet forholdet til Oscar II. Og at danskene alene skulle støtte Norge, var urealistisk.

Kong Edward støttet personlig forslaget fra København. Den 11. august oppfordret han på nytt prins Carl til å reise til Kristiania. Gjorde han ikke det, kunne han risikere å miste Norges krone. Det er tydelig at kongen hadde studert minister Johnstones rapport. «Jeg råder deg til å reise straks til Norge, med eller uten den danske regjerings samtykke for å ta del i forhandlingene mellom de to land.» Prins Carl avsto under henvisning til at han først måtte ha samtykke fra den danske konge. Men kong Edward gav seg ikke og skrev et langt brev til kronprins Gustav den 13. august. Som svar fikk han en høflig avvisning. Først måtte forhandlingene med Norge avsluttes på en formell måte. Riksdagen stod samlet bak dette standpunkt, og den svenske kongefamilie kunne ikke gå imot.

Den 16. august kom Nansen til København igjen for sammen med Wedel å gjøre et siste forsøk på å få prins Carl til å reise. Han hadde ingen illusjoner om sine muligheter. Målet var å oppnå anerkjennelse av stormaktene før forhandlingene i Karlstad begynte. Derved ville forhandlingsposisjonen bli styrket. Ja, det var endog dem som begynte å tale om at man kunne regne med at Sverige først ville sikre seg et godt forhandlingsresultat på Norges bekostning og deretter være frekke nok til å ta imot det offisielle tilbud om en Bernadotte på tronen.

Under oppholdet i København hadde Nansen samtaler både med den danske statsminister og utenriksminister Raben. Han møtte den britiske chargé d'affaires og andre diplomater, som spent fulgte med i oppgjøret. Tre dager etter hans ankomst vedtok den norske regjering å vente med å

presse frem en avgjørelse vedrørende prins Carl. Det var umulig å klare noe før Karlstadmøtet, og da kunne man like gjerne la saken ligge. Nansen reiste hjem etter en ukes sonderinger, uten egentlig å ha oppnådd noe positivt. Prins Carl ble utnevnt til kaptein og beordret til tjeneste ombord på en dansk kanonbåt, der han var fra 26. august til 24. september.

Midt under Karlstadforhandlingene ble Fridtjof Nansen sendt til London for å arbeide for britisk støtte. Det ble gjort fordi Christian Michelsen en tid fryktet at forhandlingene skulle bryte sammen. Da krisen var overvunnet og forhandlingene avsluttet, ble spørsmålet om Norges fremtidige styreform pånytt aktualisert.

Ti stortingsrepresentanter reiste krav om at kongevalget måtte utsettes til etter at det var holdt valg til nytt Storting i 1906. Christian Michelsen var imot en utsettelse, og Nansen støttet ham. Det var av en viss betydning, fordi begge var blant dem som kunne tenkes å bli foreslått som president i republikken Norge.

Spørsmålet om stormaktens anerkjennelse ble knyttet sammen med statsformen i regjeringens argumentasjon. Før Nansen reiste tilbake fra London, ble han anmodet om å ta opp spørsmålet om prins Carls kandidatur, sett i sammenheng med en revisjon av Novembertraktaten av 1855. På et regjeringsmøte umiddelbart etter hjemkomsten redegjorde Nansen for sine inntrykk av en samtale han hadde hatt med Lansdowne. Det var tydelig, sa Nansen, at man i London ikke trodde særlig meget på utsiktene til at det norske folk ville velge republikk. På Nansens spørsmål om en republikk straks ville bli anerkjent av Storbritannia, hadde Lansdowne angivelig svart noe nølende. I parentes bemerket må det vel kunne sies at regjeringen neppe burde tillegge dette særlig

betydning. Selvsagt ville en republikk i Norge måtte bli anerkjent av andre stater, hvis den var kommet istand på lovlig vis. Riktignok visste man at stormaktene foretrakk et monarki, ganske spesielt britene. Men de hadde ingen mulighet til å påtvinge det norske folk en spesiell styreform.

Da Nansen spurte Lansdowne om britene kunne anerkjenne en midlertidig ordning som ville være til etter stortingsvalget i 1906, hadde den britiske utenriksminister svart bekreftende. En midlertidig ordning kunne gis en midlertidig anerkjennelse. Det var kanskje noe mer enn hva Nansen og Michelsen egentlig håpet at Lansdowne ville ha svart. Men i tilfelle prins Carl ble valgt til konge, ville anerkjennelsen komme med engang. Dertil ville også sjansene for å få fornyet Novembertraktaten være størst. I tilfelle av en midlertidig ordning var det derimot meget tvilsomt om britene ville være med på en fornyelse av traktaten.

Her fikk regjeringen Michelsen et lite trumfkort på hånden. Det var nærmest et aksiom at Novembertraktaten ville bli et viktig dokument for Norge, noe man nok med god grunn burde ha satt et spørsmålstegn ved. For å få avtalen bragt i havn gjaldt det altså å få prins Carl til konge uten flere utsettelse. Statsminister Michelsen, som hadde vært tilbøyelig til å mene at det burde bli folkeavstemning i kongespørsmålet, gikk nå inn for at Stortinget skulle velge prins Carl snarest mulig. Nansen skrev til Lord Lansdowne og fikk hans tillatelse til å bruke hans uttalelser overfor Stortinget i et hemmelig møte. Mens man i første fase av kongevalget hadde Karlstadforhandlingene som påskudd for rask avgjørelse, var det i annen akt Novembertraktatens fornyelse som ble nyttet som argument.

Igen viste det seg at man i København ville følge en forsiktig linje. Der holdt man på at prins Carl først skulle

ta imot tilbudet fra Norge etter at det der var holdt folkeavstemning. Nordmennene hadde jo gjennom flere måneder skildret faren for republikk, og prins Carl hadde selv lest at folk som tidligere statsminister Blehr undertegnet et opprop om republikk sammen med kommanderende admiral og generalstabs-sjefen. Prinsen ville ikke komme mot det norske folks vilje. Nansen sendte den 19. oktober et telegram til prins Carl og forsikret ham at dansk presse overdrev virkningene av den republikanske agitasjon i Norge. Nansen sa at det sannsynligvis ville være tre fjerdedels flertall i Stortinget for monarki. Et dansk krav om folkeavstemning ville derfor kunne fortone seg som et uttrykk for mistillit til dette flertall. Det forteller atskillig om Nansens selvvrdering at han i telegrammet kunne si: «Jeg indestaar for at saasnat valget er afgjort falder agitationen til jorden, og Deres kongelige Høiheder vil bli modtat med jublende begeistring af hele det norske folk.»

Den 20. oktober reiste Nansen til København for å forhandle med prinsen og den danske kongefamilie. Under samtalen med prins Carl gjentok han og forsterket de argumenter som han tidligere hadde fremført for en rask avgjørelse uten å gå veien om folkeavstemning. Men prinsen understreket at det var avgjørende for ham at han kunne vite at det norske folk ønsket ham som konge. Han kunne ikke komme som partikonge; kongen måtte stå over partiene. Prinsen skal ha vaklet noe under Nansens sterke argumentasjon, men samtalen endte likevel med at han fastholdt sitt krav. «Under hele denne lange diskussion som vared et par timer, blev mit indtryk af Prins Carl helt forandret. I sommer hadde jeg talt med en forholdsvis uudviklet gut; men nu hadde han vokset til en moden mand, og min respekt voksed efterhvert som han talte sig varm. Jeg hadde kommet i den tro at det

var let nok at overtale ham og bringe ham til at se saken i andet lys; men her mødte jeg jo en mand, som hadde gjen- nemtænkt saken fra flere sider og som svared på mine ind- vendinger meget behændig, og med ganske skarpe argumen- ter.» Prinsen hadde også understreket at folket burde ha rett til å uttale seg om et så viktig spørsmål, og konstaterte at han på dette punkt var mer frisinnet enn Nansen.

Det lyktes imidlertid Nansen å få kronprins Frederik til å gå med på å frafalle kravet om referendum. Michelsen telegraferte fra Kristiania at det nå hastet med å få tatt en avgjørelse, og etter en ny samtale med prins Carl mente Nansen at det var håp om et kompromiss. Det skulle gå ut på at det ble opplyst i Stortinget at prinsen hadde ønsket referendum, men frafalt kravet av hensyn til «landets beste». (En svakhet ved denne formulering var naturligvis at alle som ønsket folkeavstemning, pluss noen til, nettopp trodde at denne fremgangsmåte var til landets beste.) Prinsen ønsket imidlertid å vente med å treffe den endelige avgjørelse til neste dag. Samme kveld fikk Nansen et nytt telegram fra Michelsen om at regjeringen ikke kunne godta den fore- slåtte ordning. Neste dag talte Nansen med Michelsen i tele- fonen og fikk da vite at regjeringen likevel gikk inn for re- ferendum. Da Nansen litt senere traff prinsen, måtte han forklare ham den nye situasjon. Det hele var temmelig for- virrende; prins Carl hadde nå godtatt det kompromissforslag Nansen hadde lagt frem for ham dagen i forveien. Til Eva skrev Nansen: «Nu skal det bare mangle at jeg imorgen må begynde fra nyt igjen, og angribe de standpunkter jeg nu har forsvart.» Det kunne ha gått slik, for i virkeligheten hadde Nansen og Michelsen misforstått hverandre. Regjeringen hadde nemlig ikke tatt definitivt standpunkt til fremgangsmå-

ten, og det kunne vel tenkes at den ville ha gått inn for å få saken avgjort uten folkeavstemning.

Først den 25. oktober la regjeringen frem for Stortinget et forslag om referendum. Det ble sterkt kritisert. Flertallet var misfornøyd fordi det ikke straks ble en avgjørelse i kongespørsmålet, mens mindretallet var rasende over den måte regjeringen ville ordne saken på. Særlig var de imot at Stortinget først skulle ha en avstemning i spørsmålet. Dermed ble folkeavstemningen bare en bekreftelse på den fullmakt Stortinget gav regjeringen. Men det var nettopp Michelsens hensikt.

Nansen reiste tilbake til Kristiania den 30. oktober, fire dager etter at Oscar II i et brev til Stortinget formelt hadde avslått tilbudet om en Bernadotteprins på Norges trone. Nå gjenstod egentlig bare å vinne folkeavstemningen. Etter anmodning av Christian Michelsen holdt Nansen en serie foredrag over hele Sør-Norge. Avstemningsresultatet den 12. og 13. november viste stort flertall for prins Carl. Den 18. november ble prinsen valgt til konge i Norge av et enstemmig Storting. Ennå mens representantene satt samlet, kom det telegram fra prinsen om at han mottok valget og tok navnet Haakon VII. Samtidig bestemte han at hans sønn skulle bære navnet Olav.

En uke senere, den 25. november, kunne det nye kongepar, med kronprins Olav på armen, gå i land i Kristiania. Fridtjof og Eva Nansen var blant dem som tok imot dem i sneværet på Vippetangen. I dagboken skrev han: «Selv holdt jeg mig bag diplomaterne og talte ikke med ham.» Nansen var nemlig ingen offisiell person – han tilhørte ikke Stortingets presidentskap eller noen annen offentlig institusjon. Men allerede neste dag, som var dronningens fødselsdag, var han i statsministerens middag for kongeparet. I dagene som

fulgte, ble det flere møter, som innledningen til et nært og oppriktig vennskap som kom til å vare så lenge Nansen levde.

Kilder

Diverse brev og rapporter fra Foreign Office's arkiver, Public Record Office, London.

Fridtjof Nansen: Brev. Utg. for Nansenfondet av Steinar Kjørheim. II. 1896–1905. 1961.

Fridtjof Nansen: Dagbok fra 1905. Med innledning av Jacob S. Worm-Müller. 1955.

(*Stortingsforhandlinger*) De stenografiske referater fra de hemmelige møter i Stortinget i 1905. Besluttet offentliggjort ved Stortingets vedtak 5. mars 1949. Utg. av Stortinget. 1951.

Folke Lindberg: Kunglig utrikespolitikk. Studier och essays från Oscar II's tid. Sth. 1950.

Jacob S. Worm-Müller: Prins Carl blir konge i Norge. I: Haakon 7. Utg. til 75-årsdagen 3. august 1947 av Den norske regjering. 1947. S. 79–126.

SUMMARY

When, on 7 June 1905, the Storting declared the union with Sweden dissolved, the vacant throne in Norway was offered to a prince of the Royal House of Sweden. This formal offer was made both for the purpose of showing Sweden that friendship was still desired and of showing the Great Powers in Europe that the revolution in Norway had a very limited objective. The monarchical question came however to represent an important issue throughout the summer of 1905. The Great Powers also showed their interest and followed events on the Scandinavian Peninsula with close attention. The British especially, had excellent connections both in Stockholm and Copenhagen and the British diplomats kept the Foreign Office currently informed on developments. As early as 3 June 1905 the King of Sweden, Oscar II, had told the British Minister in Stockholm that he preferred the Norwegians to proclaim a republic. Such an arrangement would, in his opinion, make the re-establishment of the union between the two countries more likely. On the other hand, if the Norwegians were to choose a foreign prince for the throne, the severance with Sweden could become permanent. He announced that he would not assent to any member of the Swedish Royal House accepting any offer from Norway, in the event of such an offer being

made. The British therefore knew that the offer, which was in fact made four days later, had no chance of being accepted by Sweden.

The most likely alternative solution that presented itself was that a Danish prince would be proposed, if the Swedish Royal Family rejected the Norwegian offer. The British Legation in Copenhagen therefore approached Prince Charles of Denmark, King Edward VII's son-in-law. This occurred on 12 June. The British diplomat who met the Prince tried to persuade him that he should accept a Norwegian offer if one were made. He succeeded in obtaining an affirmative answer from the Prince, on condition that the Prince's grandfather King Christian IX gave his consent. It was not until two weeks after this that a Norwegian representative, Fritz Wedel Jarlsberg, arrived in Copenhagen to sound out the Prince on his opinion. The Norwegian public was never informed of the fact that the British had already discussed the matter with the Prince.

The King of Sweden delayed somewhat in giving a definite and formal reply to the Norwegian offer, because the Swedish authorities wanted the terms of the dissolution of the union to be negotiated first. They also held the view that the Norwegian throne would not be vacant until these negotiations were brought to an end.

However, the Norwegian Government considered it essential to get the monarchical question clarified before entering into negotiations, because it was felt that this would strengthen their bargaining position.

Heavy pressure was therefore exerted on Prince Charles, especially during the months of July and August, both by King Edward and by the Norwegian representatives, Fritz Wedel Jarlsberg and Fridtjof Nansen.

This Norwegian attempt was, however, unsuccessful. The Prince and the Danish Royal Family were against any precipitous action and held firmly to the view that a formal rejection by King Oscar was a necessary prerequisite before there could be any question of accepting a Norwegian offer. The Norwegians strongly argued that any postponement of the question would only serve to strengthen the republican movement. However, the argument made little impression on the British. In Denmark as well, it was thought that the risk of a republic being established in Norway was exaggerated by Wedel Jarlsberg and Nansen.

Norway was therefore obliged to commence the negotiations in Karlstad without having succeeded in clarifying the question of who was to be King of Norway. By delaying his reply King Oscar hoped that the Norwegians would be more willing, in the course of the negotiations, to make concessions on the terms for dissolving the union. But just as the negotiations were due to start, both the British and the Swedish Royal Family were toying with the idea of a compromise, based on some form of provisional recognition of Norway. Prince Charles was to be given an assurance that he could become King of Norway once the negotiations at Karlstad were brought to a conclusion. However, not even such an arrangement proved acceptable, due primarily to the attitude of the Swedish Riksdag.

The resulting agreement reached at Karlstad met the Swedish demands on all essential points, and the possibilities for reaching a solution to the monarchical problem now also became brighter. Nevertheless, differences among the Norwegians themselves were now the cause of further delays. The Government proceeded cautiously, because it wanted to avoid causing a serious rift in Norwegian public opinion.

At the same time it was difficult for it to assess the strength of the republican agitation.

In the final phase of the negotiations Fridtjof Nansen came to play a central role. Wedel Jarlsberg was sent to London to exercise his influence there. In his conversations with Nansen, Prince Charles stood firm on his expressed desire that the Norwegian people should be given an opportunity to express their opinion through a plebiscite. His demand for a plebiscite was upheld even after Nansen had succeeded in persuading the Danish Royal Family to agree to a compromise. The Norwegian Government had grave doubts as to whether a plebiscite would serve any useful purpose, but it finally gave in. The vote in the Storting on 31 October 1905 gave a 75 per cent majority in favour of a Monarchy. At the plebiscite held two weeks later the majority was even greater, with approximately 260 000 voting in favour and only some 70 000 against.

Fridtjof Nansen Minneforelesninger.
Utg. av Det Norske Videnskaps-Akademi
med bidrag fra Komitéen til Bevarelse av Polarskibet «Fram»

- I. 1961: *Philip Noel-Baker*: Nansen's place in history. 1962. 26 s.
- 1962: *Erik Stensiö*: The brain and the cranial nerves in fossil, lower craniate vertebrates. Skrifter utg. av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. I. Ny Serie. No. 13. 1963. 120 s.
- II. 1964: *August Schou*: Fra Wergeland til Nansen – Internasjonalismens idé i Norge. 1964. 27 s.
- III. 1965: *Håkon Mosby*: Bunnvannsdannelse i havet. 1967. 29 s. + 1 bl.
- IV. 1967: *Halvard Lange*: Nestekjærlighet er realpolitikk – Fridtjof Nansen og internasjonal solidaritet i handling. 1967. 31 s.
- V. 1968: *Anders Lundberg*: Reflex control of stepping. 1969. 42 s.
- VI. 1969: *L. L. Hammerich*: The Eskimo Language. 1970. 42 s.
- VII. 1970: *Ragnar Nicolaysen*: Arktisk ernæring. 1970. 26 s.
- VIII. 1971: *Åge Jonsgård*: Biologiske problemer i tilknytning til hvalfangstregulering. 1972. 24 s.
- IX. 1972: *Steinar Kjærheim*: Nansen i hans brev. 1973. 30 s.
- X. 1973: *Alv Egeland*: Hva vet vi i dag om nordlyset – naturens mest praktfulle skuespill? 1974. 61 s.